

Список використаних джерел:

1. Маркузе Г. Ерос та цивілізація. Одномірна людина: вивчення ідеології розвиненого індустріального суспільства. *Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія*. К.: Либідь, 1996. С. 87–134.
2. Marcuse H. The Problem of Violence and the Radical Opposition. URL: <https://www.marxists.org/reference/archive/marcuse/works/1967/violence.htm>
3. Marcuse H. Repressive Tolerance. URL: <https://la.utexas.edu/users/hcleaver/330T/350kPEEMarcuseToleranceTable.pdf>

Ключові слова: Г. Маркузе, феномен насильства, соціальне насильство, соціальна деструкція, деструктивність насильства.

Key words: G. Marcuse, phenomenon of violence, social violence, social destruction, destructiveness of violence.

ШАМША ІГОР ВОЛОДИМИРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри філософії, кандидат філософських наук, доцент*

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПРИНЦИПУ ТАЛІОНУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Як відомо, принцип таліону (око за око, зуб за зуб), золоте правило моральності (вчиняй так, як ти бажав би, щоб вчиняли із тобою) та християнська заповідь любові (возлюби ближнього як самого себе), постають етапами сходження моральної самосвідомості людства. Це означає, що розвиток людських суспільств здійснюється в напрямі від таліону – до християнської заповіді любові. Таким чином, історія розгортання людства еволюціонує від простого до складного, від варварства до цивілізації.

Проте, той факт, що людство в цілому у моральній самосвідомості розвинулося до християнської заповіді любові, не означає, що кожне окреме суспільство, і кожна окрема людина (навіть, в суспільствах з розвинутою моральною самосвідомістю), перебувають на цьому етапі [Див.: 1, с. 52]. В основному, в сучасних суспільствах використовується золоте правило моральності. Але й його використання не є аксіомою, адже використання цього правила передбачає бачення в іншій людині самого себе – це й правило співчуття та співпереживання. Якраз відсутність спроможності до співчуття та співпереживання, змушувало в родових общинах використовувати принцип таліону. Коли ж він втратив свою ефективність (на етапі переходу від общини до суспільства), людині для регламентації поведінки в суспільстві, знадобилася досконаліша нормативна цілісність, якою і постало золоте правило моральності. Для його ефективного функціонування якраз і знадобила-

ся спроможність співчувати та бачити в іншій людині таку ж людину, як і я сам.

Причому, перехід від таліону до золотого правила моральності, здійснився також не в одну мить. Як відомо, золоте правило моральності має два формулювання – негативне (*не вчиняй так, як ти не бажав би, щоб вчиняли стосовно тебе*) та позитивне (*вчиняй так, як ти бажав би, щоб вчиняли стосовно тебе*). Негативне формулювання золотого правила моральності є перетвореною формою таліону, бо така форма залишається принципом реактивної (а не активної) поведінки. А ось те, що на сьогодні прийнято називати «золотим правилом моральності», є саме позитивним формулюванням цього правила.

На нашу думку, конструктивним є використання найвищої нормативної цілісності, на яку тільки спроможна людина, або людське суспільство: тут працює, так сказати, «презумпція конструктивності» – обирати краще, а не гірше.

Але, війна не залишає вибору... Антропологія війни полягає у максимальному загостренні стосунків «Я та Інший» до стану, коли інша людина (або ціла країна, чи – навіть – група країн) розуміється як ворог, чужак, агресор. Інша людина стає тим, хто може позбавити майна, території проживання, здоров'я, життя тощо. І тут в нагоді стає якраз принцип таліону, який дозволяє дати гідну відсіч у прямих бойових діях. Ні золоте правило моральності, ні християнська заповідь любові не можуть допомогти у ситуації активних бойових дій. Тому ми погоджуємося з тими дослідниками, які вважають, що використання принципу таліону є припустимим в сучасних суспільствах, бо немає іншого способу зупинити насильство [1, с. 52]. Як ми сказали вище, не всі країни сучасного світу, і не всі люди в цих країнах перебувають на третьому етапі розвитку моральної самосвідомості. Отже, відносно суб'єкта моральної дії, у якого моральна самосвідомість перебуває на рівні принципу таліону, безглуздо застосовувати золоте правило моральності, або християнську заповідь любові. Принаймні, безглуздо, якщо метою є припинення насильства. Християнська заповідь любові виявляється в цій ситуації неспроможною, оскільки віддає перевагу ненасильницькому спротиву, а золоте правило моральності, неспроможне, оскільки його вадою (навіть, за мирних умов) є закріплення існуючої в суспільстві несправедливості. Іншими словами, для війни не підходять ні золоте правило моральності, ні християнська заповідь любові, адже війна – це подія в логіці принципу таліону.

Отже, активна військова агресія стосовно нашої країни, не залишає Україні вибору, і країна змушена відповідати на рівні принципу таліону. Але, застосування принципу таліону має свою логіку, головною властивістю якої постає співрозмірність. Принцип таліону є принципом рівної відплати, і для того, щоб вона була рівною, потрібно зважувати всі моменти шкоди, яка завдається.

Можна зрозуміти неможливість зважити все під час військових дій, але прагнути цього потрібно.

Розуміючи, що війна точиться не лише на поле бойових стикнень, а й на інформаційному полі, потрібно усвідомлювати, що боротьба з ворожими «фейками», не може здійснюватися за допомогою власних «фейків». Як раз тут принцип таліону – не діє. Адже моральна перевага, яка завжди на боці постраждалої сторони, втрачається. Окрім того, необхідно враховувати, так сказати, «радіус ураження», чітко усвідомлювати ураження, яке попутно отримує своя ж сторона. Громадяни країни, на яку здійснений напад, змушені пручатися, давати військову відсіч. Але, будучи ураженими не лише ворожою пропагандою, а й пропагандою власної країни, можуть втратити боєздатність, стати слабкішими. А цього, на наш погляд, краще було б уникнути. Отже – істина завжди постає гідною відповіддю на спробу вибудувати альтернативну (паралельну) «реальність», яка спирається на симулякри.

Список використаних джерел:

1. Шамша І. В. Етика : навч.-метод. посібник. – Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2014. – 96 с.

Ключові слова: принцип таліону, золоте правило моральності, християнська заповідь любові, антропологія війни, співрозмірність моральної дії.

Key words: talion principle. golden rule of morality, christian love commandment, anthropology of war, proportionality of moral action.

ПУХТИНСЬКИЙ МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України,
старший науковий співробітник, кандидат юридичних наук, доцент*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС ПАРЛАМЕНТСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ВРЯДУВАННЯ

Парламентське, інституційне, законодавче забезпечення територіальної організації публічної влади, територіального врядування є суттєвими елементами впровадження належного врядування в країні. Тому їх дослідження в конституційно-правовому дискурсі представляє вагомий доктринальний інтерес. Трансформаційні перетворення в різних сферах соціуму пов'язані із формуванням нової парадигми владарювання, парадигмою належного врядування (англ.: good governance) країною і, зокрема, територіального врядування. Інституційне забезпечення полягає у створенні організаційних основ процесу трансформації, розбудові його організаційної структури і включає органи, що безпосередньо спрямовують, координують хід реформування. За допомогою законодавчого забезпечення формується правовий механізм трансформації територіального врядування. Законодавче забезпечення